

Henryk Skorowski

"Powtórne związki małżeńskie w teologicznym i etycznym świetle", Paweł Góralczyk, Ząbki 1995 : [recenzja]

Seminare. Poszukiwania naukowe 12, 348-350

1996

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nane przez Jezusa Chrystusa w Nowym Testamencie, co z kolei wyrażają takie sceny, jak: żłobek, pokłon trzech króli, chrzest Jezusa i cuda przez Niego zdziałane (paralityk, niewidomy od urodzenia, kobieta cierpiąca na krwotok, Łazarz i inne), aluzje do Eucharystii (rozmnóżenie chlebów i ryb), sceny dotyczące męki i śmierci Chrystusa. To dzieło zbawcze ma swoją kontynuację w Kościele zarówno w okresie apostołskim, jak i postapostołskim. W pierwszych „pinakotekach” chrześcijańskich jest to uwidocznione za pomocą obrazów Chrystusa z Apostołami, wręczenie kluczy Piotrowi oraz scen dotyczących Piotra i Pawła. I wreszcie jest w nich mowa o ostatecznym zbawieniu w niebie. Wyraża tę ideę scena dwóch Apostołów wprowadzających duszę do raju, męczennika towarzyszącego zmarłemu na sąd, Chrystusa składającego homagium duszom zbawionym, ukoronowania Apostołów wiwatujących na cześć Pana.

Ostatni rozdział jest poświęcony katakumbom św. Kaliksta, które Autor słusznie określa mianem katakumb papieży III wieku. W nich bowiem znajdują się groby dziewięciu następców św. Piotra z tego właśnie czasu. Są nimi: św. Poncjian (230–235), św. Anterus (235–236), św. Fabian (236–250), św. Lucjusz I (253–254), św. Stefan I 9254–257), św. Sykstus II (257–258), św. Dionizjusz (260–267/268), św. Feliks I (268/269–273/274) i św. Eutychan (274/275–282/283). Ich groby noszą wspólną nazwę krypty papieży. Papież Damazy I (366–384) przekształcił ją w małą kaplicę, upiększył ją malowidłami, mozaikami, marmurami, kolumnami i lampionami. Osobną niejako kartę autor poświęca krypcie św. Cecylii, znajdującej się w sąsiedztwie krypty papieży. Mówi wreszcie o kubikolach sakramentów i o innych sławnych kryptach (św. Gajusza i papieża męczennika św. Korneliusza).

Antonio Baruffa – kapłan ze Zgromadzenia Salezjańskiego, przygotował omawianą tu pozycję z myślą o młodzieży. Nic więc dziwnego, że jest ona napisana językiem niezwykle komunikatywnym. Autor nie omieszczał podać kilku interesujących informacji na temat młodego męczennika Tarzycjusza; pewnego studenta o imieniu Hieronim i na jego osobliwe „hobby” (późniejszego sekretarza papieża Damazego), który zdobywał wiedzę w Rzymie, często odwiedzał katakumbę, ponieważ został nimi oczarowany. Dodatkowym walorem tej pozycji są liczne i kolorowe ilustracje (21). Tak samo wartościowe wydaje się podanie informacji na temat dwóch książek autora, które pozwalają na pogłębienie wiadomości o Katakumbach św. Kaliksta (*Le Catacombe di San Callisto. Storia – Archeologia – Fede*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1992, ss. 192) i ich odkrywcy G. B. de Rossi (*Giovanni Battista de Rossi. L'archeologo esploratore delle catacombe*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1994, ss. 224+25 il.).

Paweł Góralczyk, *Powtórne związki małżeńskie w teologicznym i etycznym świetle*, Żabki 1995, s. 232.

W każdym społeczeństwie, w tym także w polskim, z całą jaskrawością ujawnia się problem rozwodów, a konsekwentnie dalej problem powtórnych związków małżeńskich. W obecnej rzeczywistości nie są to już fakty jednostkowe, ale zjawiska częste. Wobec tych faktów nie można przechodzić obojętnie. Problem powtórnych związków małżeńskich nie jest sprawą obojętną Kościołowi, mimo Jego nauki o sakramentalności i nierozzerwalności małżeństwa. Świadectwem tego są oficjalne wypowiedzi Kościoła zawarte w dokumentach, jak i refleksje teologów.

Ostatnio na rynku wydawniczym ukazała się interesująca publikacja podejmująca problem powtórnych związków małżeńskich. Jest to książka ks. prof. P. Góralczyka – profesora teologii moralnej ATK – *Powtórne związki małżeńskie w teologicznym i etycznym świetle*. Sam autor określa we wstępie cel swojej rozprawy: „co Kościół może i powinien uczynić z tymi rozbitkami, katolickimi małżeństwami? Co można zaproponować duszpasterzom, tym małżonkom, kanonistom i teologom? [...] Dla teologów, kanonistów, a także duszpasterzy problem ten staje się wyzwaniem i skłania do przeanalizowania jeszcze raz podstaw przyjętych dla tradycyjnego stanowiska Kościoła w omawianej sprawie. Takie też intencje żywi autor niniejszej rozprawy [...]”.

Powyższe pytania są bowiem doniosłej wagi i próba odpowiedzi na nie zmusza do dokładnego przebadania empirycznych, teologicznych i etycznych racji przemawiających za takim czy innym rozwiązaniem” (Wstęp, s. 26–27).

Mamy zatem przed sobą interesującą publikację, która po raz pierwszy całościowo ujmuje zagadnienie powtórnych związków małżeńskich w świetle nauki Kościoła. Praca składa się z czterech rozdziałów.

W pierwszym z nich autor analizuje sytuacje kryzysowe małżeństwa i rodziny. W świetle badań statystycznych ks. Góralczyk omawia w pierwszej kolejności skalę rozwodów w Polsce. Następnie analizuje główne przyczyny rozwodów i konfliktów między małżonkami. W dalszej kolejności podjęty zostaje problem konsekwencji rozpadu małżeństwa. Całość analiz tego rozdziału kończą refleksje dotyczące czynników integrujących wspólnotę małżeńską i potrzeby Eucharystii po rozwodzie.

W drugim rozdziale autor ukazuje problem nierozzerwalności małżeństwa w świetle nauki Kościoła. W pierwszej kolejności przedstawia naukę biblijną o nierozzerwalności małżeństwa. Dalej ukazuje świadectwo kościelnych pisarzy pierwszych wieków w tej materii. Dalszym analizom poddane zostaje zagadnienie rozwiązania małżeństwa i powtórne jego zawarcie w teologii prawosławnej. W ostatnim punkcie tego rozdziału omawia problem rozwiązania, a przede wszystkim rozłączenia małżonków w świetle prawa kanonicznego.

W rozdziale trzecim ukazuje ks. Góralczyk sakrament małżeństwa jako dar i wezwanie. Analiza tego rozdziału rozpoczyna punkt, w którym autor ukazuje Kościół jako powszechny sakrament zbawienia. Jest to niejako punkt wprowadzający w problematykę. Dopiero na bazie tych ogólnych stwierdzeń dotyczących: Bożej obecności przez Chrystusa, zależności Kościoła od Chrystusa oraz zbawienia w Kościele, przechodzi autor do omówienia sakramentu małżeństwa jako misterium życia i miłości. W punkcie tym analizuje ks. Góralczyk następujące zagadnienia: jedność stworzenia i zbawienia, sakramentalność małżeństwa oraz małżeństwa niesakramentalne w strukturze Kościoła. Ostatni punkt poświęcony jest roli Eucharystii w życiu małżeńskim. W świetle wypowiedzi autora Eucharystia jest istotą chrześcijańskiego życia i źródłem miłości małżeńskiej.

Ostatni rozdział omawianej publikacji dotyczy drogi zbawienia dla małżeństw niesakramentalnych. Autor próbuje w nim odpowiedzieć na pytania: w jaki sposób można udzielić pomocy tym, którzy po niepowodzeniu pierwszego małżeństwa zawarli nowy związek? Czy i w jakim stopniu Kościół katolicki wierny własnej tradycji może dopuszczać do sakramentów świętych osoby rozwiedzione i zawierające nowe małżeństwa? W pierwszej kolejności omawia autor dotychczasowe stanowisko Kościoła wobec osób rozwiedzionych, podkreślając, że małżonkowie ci nie są w żaden sposób odrzuceni od Kościoła, ani też nie powinni uważać się za wiernych „drugiej kategorii”. Ukazuje też autor sytuacje, w których ludzie ci mogą korzystać z Eucharystii. W kolejnym punkcie tego rozdziału przedstawia współczesną dyskusję teologów wokół problemu małżeństw rozwiedzionych. Dalsze analizy dotyczą prób rozwiązań pastoralnych w tej materii. Omawia zatem pomoc pastoralną w Kościele pierwotnym, separację jako sposób rozwiązania sytuacji kryzysowej oraz list pasterski biskupów niemieckich prowincji kościelnych Górnego Renu, w którym wyrażają oni swoją troskę pastoralną o ludzi rozwiedzionych i ponownie wchodzących w związki małżeńskie. Całość analiz ostatniego rozdziału kończy punkt dotyczący pytań otwartych. Chodzi o pytania, które mogą stać się impulsem do dalszych refleksji nad możliwością dopuszczenia tych osób do sakramentów świętych. Są to pytania, w których zawarta jest także pewna sugestia rozwiązania.

Publikacja ks. P. Góralczyka stanowi istotny wkład w literaturę teologiczną i moralną dotyczącą problemu powtórnych związków małżeńskich. Przede wszystkim podkreślić należy, że jest to na gruncie polskim pierwsza tego rodzaju publikacja (nie licząc jednostkowych artykułów), która od strony empirycznej, teologicznej i etycznej analizuje problem. Autor ujmuje zatem problem całościowo i wieloaspektowo. Mamy w niej opis faktycznego stanu rzeczy w zakresie rozpadu małżeństwa, naukę Kościoła dotyczącą samej istoty małżeństwa i jego nierozzerwalności

oraz próbę pastoralnych rozwiązań zaistniałego problemu. Można mieć co prawda pewne zastrzeżenia do układu, szczególnie pierwszego rozdziału (dlaczego autor po socjologicznym opisie faktycznego stanu rozwodów, głównych ich przyczyn i konsekwencji mówi o czynnikach integrujących małżeństwo i o tęsknocie za Eucharystią), są to jednak potknięcia niewielkie. Praca w całości stanowi zatem cenny materiał – naukowo uczciwie opracowany problem.

Na szczególne podkreślenie zasługuje rozdział czwarty w jego ostatnim punkcie, a dotyczący tzw. pytań otwartych. Nie są to bowiem tylko i wyłącznie formułowane pytania, ale także sugestie rozwiązania problemu. Autor próbuje bowiem dokonać na nowo refleksji nad rzeczywistym wymiarem prawnym i moralnym osób rozwiedzionych: czy strona prawna powoduje zaw sze konsekwencje moralne? Jest to pytanie o ogromnym ciężarze gatunkowym. Także inne pytania i zawarte w nich sugestie są fundamentalne, jak np. – czy osoby pozostające w związku niesakramentalnym żyją stale w grzechu śmiertelnym?

Ostatecznie podkreślić należy, że mamy przed sobą interesującą i cenną publikację, która służyć winna teologom, studentom teologii, duszpasterzom i ludziom żyjącym w powtórnych związkach małżeńskich. Jak bowiem stwierdza sam autor: „próba całościowego spojrzenia na ten problem, od strony empirycznej, teologicznej i etycznej pozwoli kanonistom i teologom bardziej odważnie podejść do jego rozwiązania, zaś samym zainteresowanym do twórczego życia w Kościele” (s. 232).

ks. Henryk Skorowski SDB

Ireneusz M r o c z k o w s k i, *Osoba i cielesność. Moralne aspekty teologii ciała*, Płock 1944, ss. 303.

Nie ulega wątpliwości, że cielesność jest elementem konstytutywnym człowieka jako osoby. Ma zatem ona swoje istotne znaczenie. Nikt, a tym bardziej chrześcijanin, nie może więc być zażenowany, czy też zgorszony odkryciem ciała we współczesnym świecie. Jednocześnie jednak powiedzieć należy, że podstawa właściwego zrozumienia cielesności człowieka jest zrozumieniem natury osoby ludzkiej. W zakresie tej problematyki interesującą publikacją jest rozprawa ks. I. Mroczkowskiego – profesora KUL i Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku. W swojej publikacji podejmuje on problem moralnych aspektów teologii ciała. Podstawowym celem pracy jest, jak mówi sam autor, „pokazanie moralnych podstaw i wydobycie konsekwencji etycznych z teologii ciała. Chodzi przy tym nie o sam opis cielesności, lecz podkreślenie cielesnego wyrazu osoby, stworzonej na obraz Boży, powołanej do uczestnictwa – poprzez wiarę, nadzieję i miłość – w Misterium Ciała Chrystusa” (s. 17).

Omawiana praca składa się z trzech części. Pierwsza z nich jest niejako wprowadzeniem w problematykę teologii ciała. Dotyczy ona bowiem najważniejszych współczesnych ujęć filozofii ciała, które pozwalają autorowi zaobserwować podobieństwa i różnice między materialnym i duchowym elementem człowieka, a następnie ująć cielesność w kontekście „ja”, jako podmiotu osoby oraz zrozumieć rolę ciała w budowaniu tożsamości człowieka.

Część druga dotyczy biblijnego rozumienia ciała ludzkiego. Autor wychodzi z założenia, że Słowo Boże zawiera istotną treść w tej materii. Z bogatej tradycji biblijnej autor wybiera tę, która faworyzuje ujęcie dychotomiczne człowieka, a mianowicie antropologię św. Pawła. Ponieważ jednak nie można zrozumieć św. Pawła bez odniesień starotestamentalnych, dlatego autor w pierwszej kolejności omawia starotestamentalne znaczenie ciała ludzkiego. Dopiero na tym tle w dalszej części dokonuje analizy antropologii św. Pawła. Można powiedzieć, że w tej części rozprawy autor skupia uwagę na cielesnie wyrażanej integralności i relacyjności człowieka w Starym i Nowym Testamencie.

Trzecia część omawianej publikacji dotyczy teologicznego wymiaru cielesności analizowanego w perspektywie moralnej. W kolejnych rozdziałach autor omawia następujące problemy: